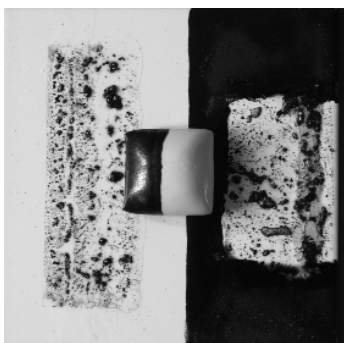

FODOR JÁNOS

KÉT KORMÁNYZAT KÖZÖTT: BERNÁDY GYÖRGY ERDÉLYI POLITIKAI SZEREPÉNEK ÉRTÉKELÉSE

...a közvélemény szereti, ha az az illúziója, hogy vezetőit saját maga választja meg, és nem kijelölik a felsőbb hatalmak. Bernády személye túl megosztó volt ahhoz, hogy elnök lehessen. Végül sem ekkor, sem később nem töltötte be a párt elnöki pozícióját, viszont fontos és megkerülhetetlen szereplője volt a huszadik század első felében az erdélyi politikai közéletnek.

Bernády György egykori marosvásárhelyi polgármester, főispán, országgyűlési képviselő és megannyi tisztséget viselő jeles személyiség elsősorban a marosvásárhelyi, esetleg a szovátai közönség számára közismert. Annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedben számos szakmai és tudomány-népszerűsítést célzó erőfeszítés történt Bernády közéleti tevékenységének ismertté tételére, valahogy mégis többnyire ismertsége regionális keretek között maradt. Jelen tanulmány az említett eredmények egyfajta rövid összegzése is, amellel érvelve, hogy bár Bernády György politikai pályafutása nem mérhető elsővonalbeli (kormányfők, államfők, miniszterek) személyiségekéivel, igencsak meghatározó szerepe volt a romániai magyar politika alakításában a két világháború közötti időszakban. Utólagos megítélését, különösen a visszaemlékező perspektívából nem mutatom be, ehelyett inkább a kortársai szemében láttatott Bernády-képet szeretném kiemelni, melyből kiderül, hogy korszakának, ha nem is népszerű, de közismert alakjának számított.

Bernády György 1864. április 10-én született a Szolnok-Doboka vármegyei Bethlen községben (amely ma Beszterce-Naszód megyében található), orvos és gyógyszerész felmenőkkel rendelkező családból származott. Vegyes nemzetiségű szülőfalujában találkozott a román nyelvvel, így az nem volt ismeretlen számára, de gyaníthatóan ekkor még nem beszélte azt. Édesapja egy nyereségesen működő családi

gyógyszertárat tartott fent, és egy nagyobb városba való költözés lehetőségeit vizsgálta. Kolozsvárral való sikertelen próbálkozás után Marosvásárhely mellett döntött. Bernády Györgyöt a nagy múltú marosvásárhelyi Református Kollégiumba íratta be. A további életpálya és fejlődéstörténet szempontjából fontos kiemelni a Református Kollégiumban szerzett tapasztalatokat, ugyanis ez a protestáns nemzeti szellemiség, a székelység történetének ismerete a további években is meghatározta Bernády egyéniségét. A '48-as eszmékhez való hűség, vagy legalábbis az irántuk való tisztelet, valamint a későbbiekben általa meghonosított marosvásárhelyi Kossuth-kultusz mind ezen intézmény hatásából fakadt. Későbbi politikai habitusát ezektől a hatásoktól való eltávolodás jellemezte.¹ Ugyanakkor fontos kiemelni a porosz–német rendszerű szocializációjú elemi tanulmányait, ami írásait, beszédstílusát alapvetően meghatározta, és melynek nyomai a későbbi életpályán is fellelhetők. Felsőfokú tanulmányait Kolozsváron kezdte, de néhány hónap után Pesten folytatta és végül fejezte be. Tanulmányai végeztével a gyógyszerítári teendői valószínűleg nem köthették le túlságosan a figyelmét, egyre fokozódó érdeklődése a közügyek iránt erre utal. Politikai karrierjének fokozatos építését várospolitikai szinten kezdte: tagja volt a törvényhatóság több szakbizottságának, valamint számos városi egyletnek, majd a következő nagyobb mértékű lépést az 1896-ban az országgyűlési képviselővé választása jelentette. 1901 januárjában lemondott országgyűlési képviselői mandátumáról. Ekkor már megkapta Marosvásárhely főispánjától a város rendőrfőkapitányi kinevezését. Bernády valójában nem tekintett a főkapitányságára mint komoly karrierlehetőségre, ez csupán egy (rajta kívülálló okok miatt is, de körülményes)² ugródeszkának számított, amely a polgármesteri szék megszerzéséhez vezette.

Polgármesteri tisztségét egészen 1902-től 1912 decemberéig töltötte be, amelyről azt követően mondott le, hogy kinevezték Marosvásárhely város főispánjává. Polgármesteri tevékenységének megkezdésével egybeesően Bernády diskurzusaiban hangsúlyosan megjelent a „választott szülőföldjének” megfelelő lokális (vagyis székely) identitás felkarolása és hangsúlyozása, amely hiányzott a korábbi, pl. képviselői tevékenységekor.³ 1913. január 11-étől Marosvásárhely városi főispánjaként iktatták funkcióba. Bernády ugyanekkor a kereskedelemügyi minisztertől is megbízást kapott: 1912. december 31-étől a Székelyföld iparfejlesztési miniszteri biztosává nevezte ki. Így többértű kormány megbízásai mégis túlmutattak a városon, a regionális hatáskörön.⁴ Politikai életpályáját tekintve ez volt karrierjének csúcspontja, legalábbis ami a monarchiabeli időszakot jelentette, hiszen egyfajta ünnepezt városépítőként már erős regionális kultusza volt, melyet országszerte mintaként mediatizáltak.

Ennek egyik jeles példája az az állami elismerés, melyben polgármesteri tevékenységének utolsó hónapjaiban részesítették. Ráadásul a kitüntetésre az az Erődsy Sándor főispán terjesztette elő a kormányhoz, akivel Bernády a lehető legrosszabb viszonyt ápolta talán egész pályafutása alatt. Erődsy vélhetően békülési szándékból járt el a polgármester kitüntetése ügyében, ugyanis a főispán és a polgármester kapcsolata végig ellenséges volt, bár egy pártba tartoztak. Erődsy több alkalommal gesztusokat tett Bernády irányában, viszont a polgármester a főispán lemondásáig engesztelhetetlen volt. Egy ilyen gesztus lehetett az az 1910 elején a kormányhoz címzett dokumentum, melyben Erődsy Bernádyt „a legfelsőbb kitüntetésre” ajánlotta.⁵ Mivel nem volt konkrétan meghatározva a kitüntetés mivolta, ezért ezt a hivatott minisztériumoknak kellett el-

dönteniük. A felküldött életrajzvázlatokat sokszorosították. Ezekből egy példányt az Ófelsége körüli minisztériumtól a hadügyminisztériumhoz küldtek, a megfelelő kiegészítő dokumentációval, a megfelelő kitüntetés megállapítására.⁶ Bernádynak a közös hadügyminisztériumban is jó kapcsolatai voltak, részben a városban állomásozó katonaság, részben pedig a katonai alreáliskola felépítése körüli lobbitevékenysége miatt. Ezért a hadügyminisztériumban kiállított tervezet szerint Bernádynak a „közös hadsereg szolgálatában szerzett érdemeiért a harmadosztályú vaskorona rend adományozását javasolták.” Az „érdemei” felsorolásakor a következőket állapították meg: Bernády „a katonai érdekek állandó szem előtt tartásával, a katonai kérdések figyelembevételénél a legnagyobb előzékenységet tanúsította, és minden alkalmat megragadott arra, hogy a katonaság és a polgárság közötti jó viszonyt ápolja és megerősítse”.⁷ Végül elvetették, hogy Bernády katonai kitüntetését kapjon. Véltetően a fentebb megfogalmazott megállapítások túlzottan erőltetettek voltak, vagy esetleg a hadügyminisztériumban számontarthaták Bernády magatartását a nemzeti ellenállás időszakában, amikor az ellenzékkel működött együtt, megszavazva többek között az újoncállítás kötelezettségének megtagadását.⁸ Végeredményben Bernády kitüntetéséről az amerikai útját követően született döntés a belügyminisztériumban. Bernády a „közélet terén szerzett érdemei elismeréséül” a magyar királyi udvari tanácsosi címet kapta. A szűkszavú hivatalos leirat nem indokolta bővebben az adományozás okait, ezt a főispán hivatalos értesítő levele pótolta. Ebben az immár új főispán, Haller János, aki szorosán együttműködött Bernádyval, tudatta, hogy „e legmagasabb elismerést városunk közügyei érdekében kifejtett lelkiismeretes áldozatkész működésért és a város példátlan és nagyarányú felvirágoztatásáért” kapta.⁹ Az udvari tanácsosi cím tulajdonképpen szimbolikus kitüntetés volt. A régebbi korokban az ország nagyjait udvari tanácsba hívta a király. Ez az udvari tanács megszűnt, így csak a cím maradt meg, melyet a főtisztviselők, tanárok kitüntetésül kapnak a közügyek terén szerzett érdemeikért. A kitüntetés adományozása általában díjakhoz volt kötve, de adhatta a király díjmentesen is. Bernády esetében díjmentes adományozásról volt szó. A polgármester így 1911. október 22-től (a központi értesítőben közzétételt követően) a kitüntetéssel a „méltóságos úr” cím viselését is elnyerte. Vele egy időben Telbisz Károly Temesvár polgármestere, valamint Bárczy István Budapest főpolgármestere is hasonló megtiszteltetésben részesült.¹⁰ Néhány évvel később maga Ferenc Salvator főherceg tüntette ki Bernádyt: Salvator az 1916-os román betörést követő menekültek elhelyezésének látogatásakor a város egészségügyi létesítményeit ellenőrizte, és igencsak meg lehetett elégedve a látottakkal. A főherceg Bernádyt a katonai egészségügy körül tett erőfeszítéseieért a vöröskereszt tiszti díszjelvényével tüntette ki.¹¹ Bernádynak ugyanekkor, 1917. április 23-án „a háború alatt teljesített különösen buzgó és eredményes közhivatali működésének elismeréséért” a király a II. osztályú polgári hadi érdemkeresztet adományozta. Bernády mellett ugyanezt a kitüntetését Bethlen Balázs Szolnok-Doboka, Beszterce-Naszód megyék főispánja, Kemény Ákos Kis-Küküllő vármegye, Mara László Hunyadi vármegye, Nyerge László Máramaros vármegye, Szász József Alsó-Fehér és Maros-Torda vármegye és Walbaum Frigyes Szeben vármegye főispánja és szászispánja is megkapta. Bár kevésbé látványos indikátora, egy másik aspektusa munkája elismerésének, a bérezésében nyilvánult meg. Bár lehetőségeihez képest nem követett kirívóan fényűző, magamutogató életvitelt, igyekezett stílusosan megmutatkozni, például ujjain mindig drágaköves gyűrűket viselt. Egyéb vonatkozásban a

puritán megmutatkozást részesítette előnyben, holott, ahogy azt fentebb említettem, bérezése akár többet is lehetővé tett volna: más városok polgármesterei fizetéséhez viszonyítva, Bernády éves juttatása kiemelkedő volt. 1910-ben, amikor fizetése 14 000 korona fölé emelkedett, gyakorlatilag a fizetések szerinti rangsorban a budapesti főpolgármester után következett. Egyedül Szeged polgármestere közelítette meg, akinek javadalmazása lakpénzzel együtt 12 000 korona volt. A többi erdélyi nagyvárosok városvezetőinek mind kevesebbel kellett beérniük: Kolozsvár polgármestere 8000 korona fizetést kapott, mellé 1800 korona lakbért, Temesvár polgármestere ugyanannyit, mint a kolozsvári, Arad polgármesterének a bére 6000 korona volt, mellette 1200 korona lakbérpótlékkal.¹²

Az első világháború kitörése nem csupán Bernády miniszteri biztosi munkájának lendületét torpantotta meg, de további regionális fejlesztések sem váltak lehetővé, illetve újabb kihívásokkal kellett szembesülnie.¹³ Főispáni és egyben miniszteri biztosi tevékenysége 1917 júniusában ért véget, nem sokkal a Tiszakormány bukását követően. Nem sok tétlenkedést követően a Zabolai Faipari Részvénytársaság igazgatósági tagjaként tevékenykedett, annak ügyvezetésével foglalkozott. A Mikes-féle erdővállalat már a világháború idején foglalkozott fakereskedéssel. Fő felvásárlói a romániai gazdasági és politikai elit érdekltségébe tartozó vállalatok voltak, akikkel szintén Bernády üzletelt. Emiatt gyakori útjai voltak Bukarestbe, ahol személyes kapcsolatokat alakított ki a Román Királyság főbb kormányzati embereivel. Kapcsolathálója olyan személyekből épült fel, mint néhány későbbi miniszterelnök: Alexandru Averescu, Marghiloman, Take Ionescu, Octavian Goga, Iuliu Maniu, valamint Văitoianu. Ezen kapcsolatok igencsak hasznosnak bizonyultak a két világháború közötti időszakban.¹⁴

A korábbi politikai funkcióiból ugyan visszavonulva, de az említett jelentős gazdasági tevékenységet folytatva 1918-ban Bernády György az őszirózsás forradalom kitörésekor Budapesten tartózkodott, továbbá mintegy nyolc hónapig a fővárosban maradt, családjától és várandós feleségétől elszakítva. A Tisza-gyilkosság híre a Pannónia Szálló éttermében érte. Az őszirózsás forradalmat követő időszakban menekült, bujkált, gyakorlatilag túlélte.¹⁵ Károlyi forradalmát és a Népköztársaság időszakát sokkal ellenszenvesebbnek ítélte, mint a Tanácsköztársaságot. Amint leírta, neki nem a szélsőséges proletárdiktatúra tetszett, hanem az a tény, hogy a korábbi, számára kaotikus állapotokat követően végre rendet teremtettek.¹⁶ A régi rend híveihez hasonlóan ő is idegennek érezte magát abban a világban. Az 1920-ban megírt visszaemlékezése aránytalanul elfogult volt (a korabeli jobboldali diskurzushoz hasonlóan) a Nemzeti Tanács tevékenységéről. Az ország széthullásának az okát a kortársai többségéhez hasonlóan Károlyiék Tisza elleni aknamunkájában (kismértékben pedig a Kossuth- és alkotmánypárti ellenzékben) látta. Tisza bukását követően, a figyelmeztetésen kívül valós megoldással, alternatívával ő sem rendelkezett. Több hónapon keresztül tartó bujkálás és próbálkozást követően 1919. június 23-án indult vissza Marosvásárhelyre. Erdély 1919–20-as Romániához kerülésével az alapdilemma Bernády számára ugyanaz volt, mint az addigi erdélyi magyar politikai elit számára is. Ennek egy része Magyarországra települt, és itt folytatta politikai tevékenységét. Ilyen volt például Bethlen István vagy Ugron Gábor. Mások viszont amellettt döntöttek, hogy Erdélyben maradnak, és a román állam keretei között folytatják életüket. Ebbe a csoportba tartozott többek között Gyárfás Elemér, Ugron István, Bethlen György, Kós Károly, (utóbb Bánffy Miklós is), s végül, de nem utolsósorban, Bernády György is. „Távol voltam, ott maradhattam volna,

hisz megélhetésem, egzisztenciám fényesen biztosítva volt, s ha utánanézttem volna, talán valamelyes, nekem tetsző ambíciómat kielégítő közéleti szerephez is juthattam volna. De nem volt maradásom” – vallotta Bernády kivándorlás vagy maradás dilemmájáról.¹⁷ A másik alapkérdés pedig az volt, hogy az új államkeretek között miként lehet élni. Azaz alkalmazkodni, beilleszkedni vagy ellenállni volna célszerűbb. Bernády az alkalmazkodást választotta, annak a mi-kéntjére pedig a két világháború között kifejtett politikai tevékenysége adott választ. Az üzleti útjaiból származó politikai kapcsolatai révén betekintést nyerhetett a bukaresti politizálás játékszabályaiba. Kapcsolatai révén pedig megtudta, hogy ismét választások közelednek, így felvállalta a politikai aktivizmus beindítását, annak a megszervezését. Három röpiratot adott ki, melyek közül kettőt 1920 májusában (*Emlékirat és Nyílt levél*), valamint egyet ugyanazon év júliusában (*Előterjesztés a magyar tisztviselők és ügyvédek eskütétele tárgyában*). Ezek szövegét Alexandru Averescu miniszterelnöknek személyesen átnyújtotta, bennük az erdélyi magyarság főbb jogi sérelmeit sorolta fel.

Az 1922 márciusában rendezett romániai választásokon Bernády röpiratai a korai elutasítások és megbélyegzések ellenére meghallgatásra és újrafelfedezésre találtak. A választások előtti időszakban Bernády politikai elképzeléseit Ugron Istvánnal osztotta meg. Hangoztatta, hogy immár szükséges a politikai aktivitás elkezdése és számításai szerint Erdélyből (főleg a magyarlakta vidékekről) nagyjából 12-15 képviselő, feleannyi szenátor kellene kikerüljön a választások után. De mindenekelőtt azt javasolta, hogy egy küldöttséget kell Bukarestbe küldeni, amelynek tagjai a szavazói listák korrigálását szorgalmaznák, a magyar szavazók jegyzékbe vételével.¹⁸ A fejlemények tekintetében vélhetően Bernády javaslatát nem ültette gyakorlatba a Magyar Szövetség vezetése. Az 1922-es választásokon Bernády mindössze harmadmagával került be a képviselőházban (ezt némileg, bár nem túlzottan korrigálták a pótválasztások), illetve a romániai Országos Magyar Párt decemberi megalapításától kezdődően alelnökként is tevékenykedett.¹⁹ A romániai magyar sajtó a képviselőjelöltekről portrékat közölt, így több cikkben Bernády neve is felbukkant. A röpiratai miatt korábban bírált Bernádyról kiegyensúlyozottabb, sokszor pedig már méltatásszerű írások születtek. „Meg kell érezni, hogy politikussal állunk szembe, aki a politikai érintkezés minden skáláján nyirettyűzik. Ha kell, goromba, mint a pokróc, simulékony, mint a kígyó. És bár azt mondják, hogy a politika, mint a diplomácia az elhallgatások művészete, Bernádyval mégis egyformán nyíltan barátkozik a magyarság, mint a románság. Munkakészségén kívül éppen ez érdekes egyéniségében. Az, hogy be tud gombolkozni, és mégsem. Az, hogy tisztában vagyunk vele, tudjuk ki és mit akar. S az, hogy nem vagyunk tisztába vele, mert ad-hoc politikus. De politikus, amilyen ma nagyon kevés van Erdélyben” – írta róla Ligeti Ernő, aki Bernádyról, de ugyanakkor potenciális politikustársairól is portrészorozatot közölt a *Napkelet* című lapban.²⁰ Ezt megelőző időszakban is gesztusokat tett politikai aktivitásának hangoztatására, illetve a román politikai életbe való integráció érdekében: ezek közül a leglátványosabbra 1921. május 23-án került sor, amely nap akkoriban a hivatalos Románia hivatalos ünnepségének számított. Bernády díszmagyarban jelent meg Marosvásárhelyen, és beszédet mondott a magyar és román állampolgárok közti megbékélésről: „Eljöttem ezen ünnepélyre azért, hogy megjelenésem révén tanúbizonyságot tegyek arról, hogy szülőföldem sorsában osztozni kívánok. Megjelenésem révén kétséget kizáró tanúbizonyságot kívántam tenni arról is, hogy ezen állam kereteibe beilleszkedem, s

az állampolgári jogokkal kapcsolatos kötelességeket mindenkiben becsületesen teljesíteni igyekszem.”²¹ Beszédét több romániai és magyarországi lap is közölte, elsősorban az általa képviselt álláspont miatt, így felhívta magára a román politikai elit figyelmét. Ugyanezt a magatartást fokozta a későbbi parlamenti szűzbeszédének hatása, amely végső soron elérte a kívánt hatást. 1922. április 10-én elmondott szűzbeszédéről saját bevallása szerint még nem tudott kellőképpen románul.²² Beszédére jellemző, ahogyan ezt említi is, nyugodt, higgadt, kivárá magatartás, valamint a kisebbségi sorsba való belenyugvás: „Jól tudjuk, hogy ezt a földet, ahol születünk, véglegesen a román királysághoz csatolták, egy testet alkot vele, e csatlakozás végleges és visszavonhatatlan, tehát megváltoztathatatlan tény. [...] Távol áll tőlünk mindenféle irredenta tendencia. [...] Semmiféle politikai kapcsolatot nem tartunk fenn a román állam határain kívüli nemzettársainkkal [...]”²³ Ez utóbbi állítása ismét kritikák és támadások célpontjává helyezte az erdélyi közvéleményben Bernádyt. Különösen azért, mert valójában nem szakította meg a magyarországi kapcsolatait, ahogyan az a beszédben szerepelt. Viszont az erdélyi magyarság első legitim szónokaként a román közvélemény megnyugtatására és kibékítésére törekedett. Beszédét az akkor ismét betiltott Magyar Szövetség előjáróival íratta meg, de jórészt a saját elképzelése szerint. Jósika Miklóssal, a Magyar Szövetség vezetőjével közösen állapították meg a beszéd „tónusát, irányelveit,” valamint azzal is tisztában volt a pártelnök, hogy a beszéde nem mindenkinek tetszhetett.²⁴ Bár számos sérelmet szóvá tett, Bernády beszéde a magyar közösségben nem aratott nagy sikert. Annál inkább a román kormány köreiben, mivel a következő ülészen Duca belügyminiszter reagált a beszédre, megoldást ígért a kisebbségi kérdésre, valamint hozzátette, hogy kívánja hogy „Románia összes magyarja” Bernádyhoz hasonlóan vélekedjék.²⁵ Felszólalásával tehát többnyire elnyerte a kormánypárt bizalmát, olyannyira, hogy ajánlásukra a román koronarend parancsnoki jelvényével tüntették ki.²⁶

Az erdélyi közvélemény nagy része azonban csupán erőtlen tiltakozásnak minősítette a beszédet, a radikálisabb kritikák pedig megalkuvónak, egyenesen hazaárulónak bélyegezték azt. Beszédét követően interjút készített vele az *Ellenzék* újságírója. Az interjúban Bernády tovább árnyalta elképzeléseit a parlamenti képviselőletről. Kifejtette, hogy az erdélyi magyarságnak kisebbségi létéből fakadóan nem szabad ellenzéki politikát folytatnia. Inkább ki kell várni, valamint az egyes parlamenti tagokkal való egyeztetés során kell őket meggyőzni és a felmerülő problémákra megoldást találni.²⁷ Két nappal a beszéde után, április 12-én a válaszfelirat átnyújtásakor még jelen volt (találkozhatott Ferdinánd királlyal), utána hazautazott, és betegsége miatt hosszabb ideig ágyba kényszerült. Mindennek ellenére gesztusai célba értek, hiszen számára megnyitotta a legfelsőbb politikai körök előtti ajtókat, melyek szintén hasznosnak bizonyultak a továbbiakban.

Ugyanakkor, ahogyan említettem, nem vágta el teljesen a szálakat a magyarországi kapcsolataival sem. Olyannyira, hogy ezek révén gyakorlatilag befolyással bírt a romániai Országos Magyar Párt folyó ügyeire, illetve a Magyarországról érkező támogatáspolitikára. Bernády György és Bethlen István viszonya több évtizedre nyúlt vissza, amely az impériumváltást követő időszakban is megnyilvánult. Bernády köztudottan kapcsolatban volt a Bethlen-kormányzat határon túli támogatáspolitikát bonyolító szervezetével, a Népies Irodalmi Társasággal. A Népies Irodalmi Társaság tulajdonképpen álneve volt az 1920-ban irredenta

célkitűzéssel alakult magyarországi egyesületnek. A magyar kormányzat és az alapítók azt akarták elérni, hogy a Népies Irodalmi Társaság az erdélyi kérdés ébren tartásában legyen társadalmi propagandaszerv a belföld és külföld felé egyaránt.²⁸ Az egyesületet Jancsó Benedek irányította 1930-as haláláig, és a Teleki Pál által vezetett Államtudományi Intézet alárendeltségébe tartozott. Számos segélyezési akciót hajtott végre. Például az impériumváltást követően az esküt nem tett és szolgálatból eltávolított köztisztviselőkről és a felekezeti oktatási intézmények segélyezéséről gondoskodott. De ugyanakkor az OMP-t is ez a szervezet finanszírozta.²⁹ Ezenkívül jelentéseket gyűjtött és állított össze, s célzott segélyezési akciókat hajtott végre, amelyekhez sok esetben közvetlenül Bernády is hozzájárult.³⁰ Ezt úgy kell elképzelni, hogy amikor a marosvásárhelyi sajtóban (elég gyakran) olvasható volt, hogy „Bernády Budapestre utazott,” akkor is valószínűleg ezekben az ügyekben járt el – például a Jelzalog Hitelbank felkeresését követően meglátogatta a Vilmos császár utca 55. szám alatt található ún. „erdélyi házat”.³¹ Itt a harmadik emeleten egy kis irodában Krámer Jenő fogadta, aki vagy célzott segélyt adományozott vagy számolt el, vagy tovább vezette a tárgyalóba, ahol Jancsó Benedek vagy éppenséggel Bethlen István fogadta a legnagyobb diszkrécióval.³² A találkozóról nem készültek írásos források, titoktartás miatt, ezért van az, hogy az eléggé szétszórt Bernády-hagyatékban egyetlen Bethlen István-levél sem lelhető fel, miközben az egymáshoz való viszonyuk közeli, baráti volt. Ennek több bizonyítéka is volt: előbb 1924-ben, amikor az OMP-ben elnökválság alakult ki Jósika Sámuel halálát követően, és az egyik legesélyesebbnek tartott pártelnök jelölt éppen Bernády volt. Mivel azonban kiderült, hogy nem Bethlen preferáltját választják meg, leállította az OMP részére folyósított magyarországi támogatásokat, amelyek mindössze az ügy rendezésével és a magyar miniszterelnök megbékélésével álltak helyre.³³ 1926-ban, amikor Ugron István helyét Bethlen György vette át az OMP élén, az OMP kolozsvári vezetősége kapacitálta Bethlen István miniszterelnököt, hogy a nehéz időszakban pártfeladatokat ellátó Bethlen Györgynek küldjön legalább egy fővárosi biztatást. A miniszterelnök levele 1926. április 25-én érkezett meg Bethlen Györgyhez. A levélben Bethlen István erős kezű vezetői stílust szorgalmazott, továbbá a párt összetartását mindenáron. Emellett a kormányfő azt is írta, hogy „Organizáció létesítésére csak vásárhelyi Gyuri barátom való. Használd fel és használd ki ügyességét, őt organizáció létesítésével kell megbízni. [sic!]”³⁴ Vagyis Bethlen utalást tett arra, hogy egyrészt közeli kapcsolatban áll Bernádyval, másrészt tudomása van Bernády jó szervezetépítő képességéről, melyet a marosvásárhelyi OMP vezetésével bizonyított. A későbbiekben a magyar miniszterelnök Bethlen Györgynek a következőket írta: „Ami a választási kampány technikai irányítását és vezetését illeti, felhívom a figyelmedet arra, hogy szükségesnek látom, hogy ezekben a munkálatokban Bernády erejét vegyétek igénybe, mert szerintem az ő tapasztalata ennél a nem könnyű dolognál nagy segítségetekre lehet.”³⁵ Bethlen István arra utalhatott, hogy Bernády az előző, 1922-es választásokon úgymond kitanulta a romániai választások játékszabályait, ezért személye kulcsfontosságú. Továbbá a magyar kormányfő láthatóan a korábbi Tisza István-híveket tartotta megbízható embereknek, a „Jászi-tanokkal megfertőzött,” polgári radikális nézeteket valló jelölteket kifejezetten károsnak tartotta.³⁶

Az egykoron tehát mindkét kormányzat által jó kapcsolatokkal bíró Bernády sem kerülhette el az 1930-as években megnyilvánuló radikalizmusok hullámvevőseit, ami a megítélését illeti. Bernády György 1934. szeptember 27-i keltezés-

sel levelet intézett a magyarországi kormányfőhöz. Levelét (ahogyan ezt benne leírta) Bíró Istvánnak, a helyi OMP titkáranak kellett eljuttatnia a miniszterelnökhöz. Vélhetően a kézbesítés előtt gondolatai akadhattak a titkárnak, ugyanis a levelet és annak teljes tartalmát román nyelvre lefordítva leközzölte az *Universul* című bukaresti lap 1934. december 10-i számában. A román lap úgy értelmezte, hogy a levél Gömbös Gyulához volt címezve (mivel ekkor ő volt Magyarország miniszterelnöke), de elképzelhető, hogy Bernády Bethlen Istvánhoz fordult kérésével, csupán levelében a volt kormányfőt volt tisztségén szólította. A levélben Bernády segítséget kér az Agrár Takarékpénztár számára, azzal érvelve, hogy amennyiben nem segít, Marosvásárhely és az egész Székelyföld a „túlzó sovíniszta román bankpolitika martaléka lenne”.³⁷ A lap természetesen kihasználta az alkalmat, hogy megemlítsse, bizonyítékkal szolgál arra nézve, hogy az OMP vezetői a budapesti kormány ügynökei. Így nem csoda, hogy a román titkosrendőrség nyilvántartásában Bernádyt, aki fél évtizeddel korábban még a román Nemzeti Liberális Párt vezetőivel tárgyalt, immár a „kemény irredenta” csoportba sorolták, míg a többi helyi (marosvásárhelyi) közszereplőt vagy egyesületet a legfeljebb „sovínisztának” minősítették.³⁸ Emellett pedig az OMP elnöki tisztségének elnyerését sem tudta elérni. Megválasztásának kudarcára több korabeli magyarázat született, melyek közül talán Gyárfás Eleméré a legfrappánsabb: „...Bernádyt felülről mindkét oldalon valósággal kijelölték az élre.”³⁹ Tehát Bernádyt mind a magyar, mind a román kormány támogatta (kijelölte) az elnökválság alatt. Hogy nem lett elnök, az annak köszönhető Gyárfás meglátása szerint, hogy a közvélemény szereti, ha az az illúziója, hogy vezetőit saját maga választja meg, és nem kijelölik a felsőbb hatalmak. Bernády személye túl megosztó volt ahhoz, hogy elnök lehessen. Végül sem ekkor, sem később nem töltötte be a párt elnöki pozícióját, viszont fontos és megkerülhetetlen szereplője volt a huszadik század első felében az erdélyi politikai közéletnek.

■ JEGYZETEK

1. Fodor János: *Bernády György*. Politikai életrajz. Lector Kiadó – Erdélyi Múzeum-Egyesület – Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, Marosvásárhely–Kvár, 2017. 23.
2. Lásd: Fodor János: *Marosvásárhely „rendszabályozása”*. In: Benkő Levente – Demeter László (szerk.): *Adalékok a Székelyföld történetéhez*. Tanulmányok Egyed Ákos 90. születésnapja tiszteletére. Tortoma Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy, 2019. 210–218.
3. Az erre vonatkozó részletekért lásd Fodor: *Bernády György, a „székely főváros” és a székelyek*. Korunk 2021/12. 74–5.
4. Balaton Petra: *Székelykérdés, Székely Kongresszus, Székely akció*. In: Bárdi Nándor – Pál Judit (szerk.): *Székelyföld története. 3. 1867–1990*. MTA BTK – EME – HRM, Székelyudvarhely, 2016. 172–173.
5. A kitüntetéssel kapcsolatos dokumentumok: MNL OL K 148, 376.doboz, 1910-11-5857 csomó.
6. Uo. 186.f.
7. Uo. 189.f.
8. Egyetértés 1905. július 24.
9. Maros Megyei Múzeum Levéltára, D.X.19. doboz, 407.f.
10. *Ellenőr* 1911. november 4.
11. A díszjelvényt nem kézbesítették, mivel az abból származó adományt segélyezésre fordították. Maros Megyei Múzeum Levéltára, D.X.20. doboz.
12. Thirring Gusztáv: *Magyar városok statisztikai évkönyve*. Bp., 1912. 676.
13. Fodor János: *Az 1916-os menekültválság Marosvásárhelyen*. In: Rüszt-Fogarasi Enikő (szerk.): *Migráció. Integráció?* Egyetemi Műhely Kiadó, Kvár, 2017. 49–62.
14. Fodor János: *Bernády György*. Politikai életrajz. i. m. 127–128.
15. Nagy Miklós Kund (szerk.): *Bernády György emlékiratok*. Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, Marosvásárhely, 2007. 44.
16. Uo. 43–44.

17. Uo. 44.
18. ANDJ CJ Fond Familial Ugron 544. cs.
19. Fodor János: *Törésvonalak és kapcsolódási pontok Bernády György az Országos Magyar Pártban kifejtett tevékenységében*. Korunk 2022/12. 14–24.
20. Napkelet, 1922. január 15.
21. Kőrösvidék 1921. május 31.
22. Erre a beszédében is utal: „... minden igyekezetem ellenére sem tudtam kellőképpen megtanulni a román nyelvet...” Lásd: Balázs Sándor: *Magyar képviselő a királyi Románia parlamentjében*. Kriterion Kiadó, Kvár, 2008. 200.
23. Balázs Sándor: i. m. 200.
24. Ellenzék 1922. április 16.
25. Ellenzék 1922. április 13.
26. Kötöttetésének oklevele: Maros Megyei Múzeum levéltára, D.X. 17. doboz.
27. Ellenzék 1922. április 16.
28. Mester Miklós: *Arcképek két tragikus kor árnyékában*. Tarsoly Kiadó, Bp., 2002. 352.
29. A Keleti Akcióról és a romániai magyar intézmények támogatási történetéről lásd: Bárdi Nándor: *Otthon és Haza*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2013. 321–405.
30. Például kérelmezte az Agrár Takarékpénztár, a Református Kollégium vagy a Szanatórium Rt. segélyezését, valamint több jelentést tett a marosvásárhelyi viszonyokról, közhangulatról. MNL OL, P 1077 Keleti Akció, 5–7. f.
31. Mester Miklós: *Arcképek...* i. m. 519–520.
32. Bernády mellett számos Marosvásárhelyhez köthető személy járt el hasonló módon. Ide sorolható Sebess Dénes, aki közvetlen munkatársa is volt a szervezetnek, de jelentéseket tett Molter Károly, Ferenczi Zsigmond, a Kemény Zsigmond Társaság egyes tagjai stb. Lásd: MNL OL, P 1077 Keleti Akció, 5. kötet, 366.f.
33. Fodor János: *Bernády György*. Politikai életrajz. i. m. 147–148.
34. Bethlen György hagyatéka (továbbiakban BGYH). Magántulajdonban. Bethlen István levele Bethlen Györgyhez, 1926. árpilis 25.
35. Uo.
36. Levelében Weisz Sándort említi jászistaként, aki a Keleti Újság szerkesztője volt. Uo.
37. Románul úgy hangzott, hogy „maghiarimea din oraş şi întreaga Secuime ar deveni prada politiceii bancare româno ultra-şoviniste.” Universul 1934. december 10.
38. Egry Gábor: *Etnicitás, identitás, politika. Magyar kisebbségek nacionalizmus és regionalizmus között Romániában és Csehszlovákiában 1918-1944*. Napvilág Kiadó, Bp., 2015. 309.
39. Gyárfás Elemér: *Az első kísérlet. Az Averescu-paktum előzményei, megkötésének indokai, szövege, módosításai, következményei, felbomlása és tanulságai*. Lugos, 1937. 56.

